

berhavâ

-özgür sözcükler risalesi-

KIŞ 2024-2025 | SAYI NO: 06

dosya:
'yol'

berhavâ

-özgür sözcükler risâlesi-

Berhavâ Dergi

Mevsimlik Edebiyat-Fikir-Sanat Dergisi

Sayı: 06 Kış 2024-2025

İmtiyaz Sahibi:

Dijital Jenerasyon Derneği

EDİTÖR

Fatma Şahin

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Beyza Doğan

YAYIN KURULU

Fatma Şahin

Beyza Doğan

EKİP

Buket Doğan

Merve Nazlı Barut

Habibe Doğan

Ayşe Hümeysra Kanbak

Sena Nur Yiğitoğlu

Kapak Çizimi: Merve Nazlı Barut

 @berhavaadergi

 @berhavadergi

Düşünce ve yazılarınız için:

dergiberhava@gmail.com

www.dergicilikokulu.com
sosyal medya: @dergicilikokulu
dergicilikokulu@gmail.com

Bu dergi Dijital Dergicilik Okulu öğrencileri tarafından eğitim çalışmalarını kapsamında hazırlanmıştır. Ticari maksatla hazırlanmamıştır. Öğrenci tarafından hazırlanan bu derginin içeriği Dijital Jenerasyon Derneği'nin görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk dergi sahibine aittir. Yazılardan yazarları sorumludur. Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer görsellerin izin alınmadan veya kaynak gösterilmeden her türlü ortamda çoğaltılması yasaktır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile hazırlanan Dijital Dergi Platformu adlı projenin içeriği hiçbir surette Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk Dijital Jenerasyon Derneği'ne aittir.

öndeyiş

Bizim hayatı basitleştirmemek gibi huylarımız var! Peki Berhavâ'nın bununla ilgisi nedir?

Berhavâ: havaya uçurulmuş.

Yâni, öyle gelişigüzel; etrafa saçılmış.

Öylece büyümüş bir karahindibayı üfleme gibi meselâ.

Nereye gideceklerini bilmeden savurmak gibi.

Boş yere de meydana atılmış değiliz; hayatımız ve eserlerimiz hiçlikten ibaret kalmayacak.

Ciddi veya salaş kelimeler.

Nasıl gelirse içimizden.

İçimizden gelen, dışarı çıkmaya can atan kelimeler.

Berhavâ Dergi Ekibi

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI
destekleriyle

Dijital Jenerasyon Derneği
tarafından

berhavâ

rivayete göre
ressamın
intihar notu
olan ünlü
tabloda buğday
tarlasının
ortasındaki
hiçbir yere
gitmeyen yol
dikkat
çekmektedir.

Vincent Van Gogh,
Buğday Tarlası ve Kargalar

içerik

etimoloji | yol

07

kitap tahlili | üsküdarlı falanca ve feşmekânları

08

deneme | sonbaharın dalından düşen son yaprağı üzerine

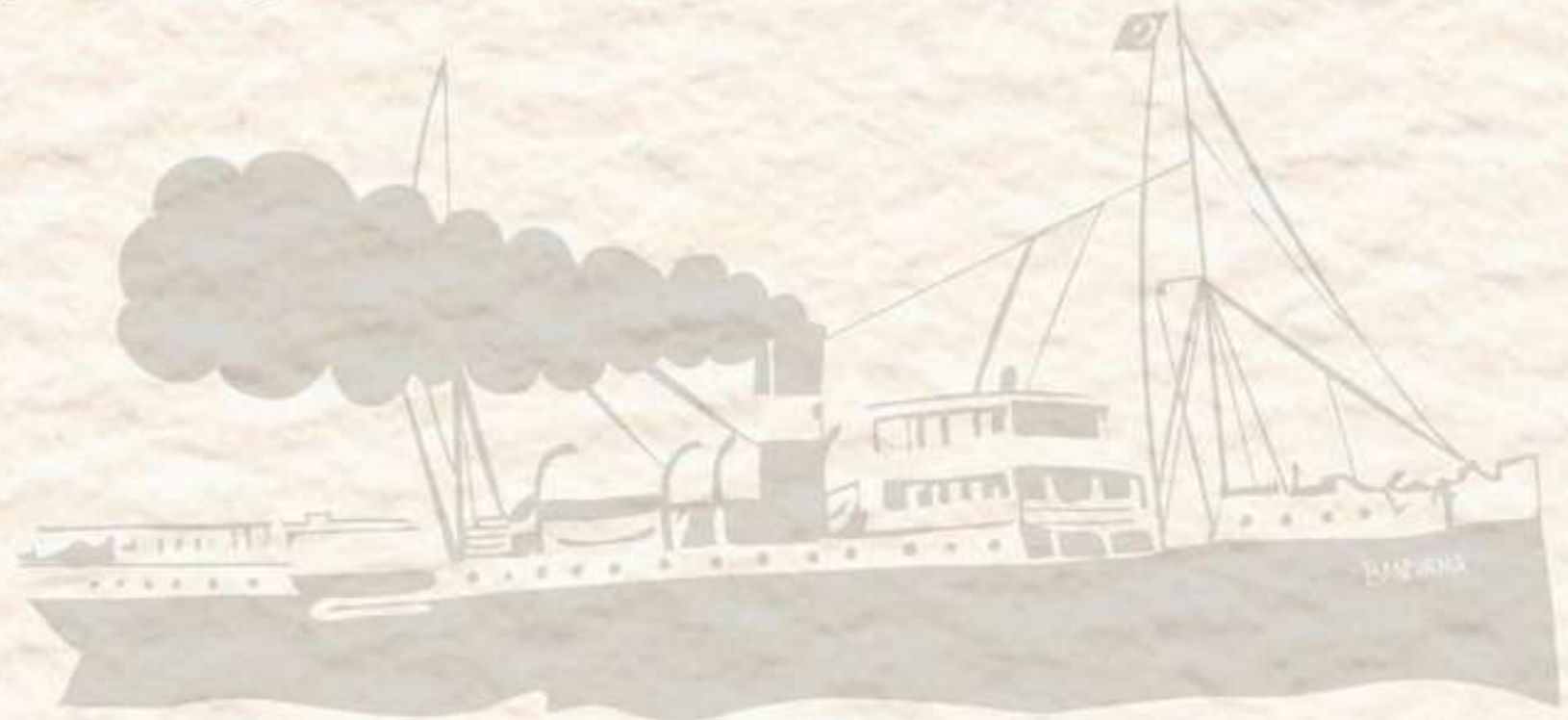
12

bitkisel köşe | convallaria majalis

14

şiir | içimden bir vapur kalkıyor bayım

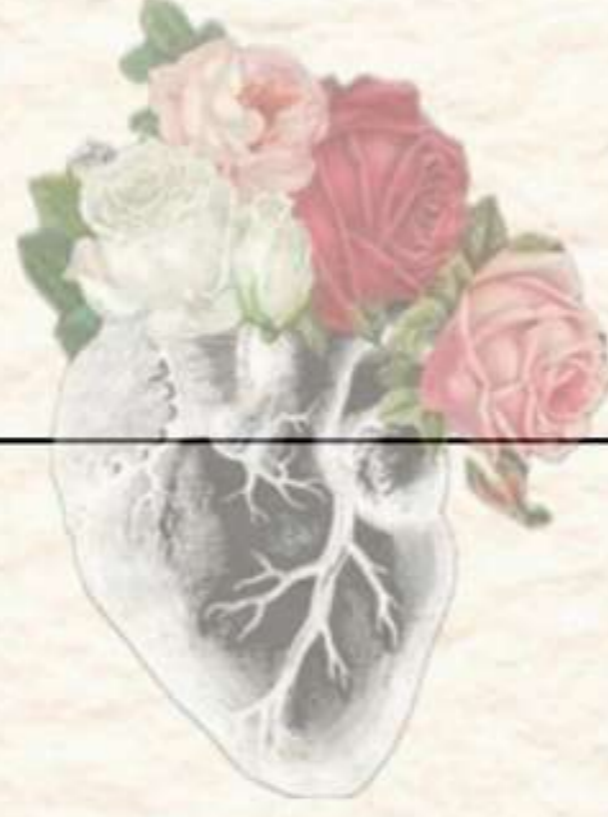

16

deneme | kalbime döneceğim ama hangi yolla? _____

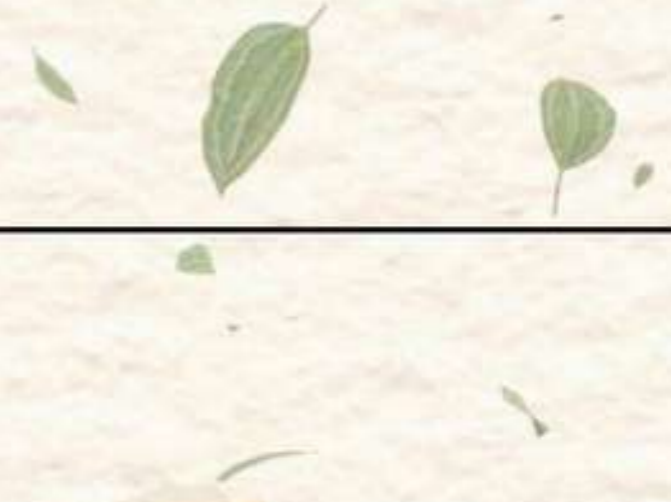
18

deneme | kalbin yolculuğu _____

22

deneme | bekleme durağı _____

24

kahve köşesi | kahvenin yolculuğu _____

27

şarkı | yol'da dinlenecek şarkılar _____

34

Geleceğe giden hazır bir yol yok.
Yolumuza devam ederek yollar yapıyoruz.

Carl Gustav Jung

yol

-etimoloji-

- geçit, gidiş yönü, izlenen rota

“yol, canlılıkla mukayyet.
gitti deriz ölenler için
yalnız yaşayanların işidir
yola çıkmak, yolu kat etmek.”

-ismet özel

Üsküdarlı Falanca ve Feşmekânları

Ali Sürmelioglu

“Ben gelmişim ve nereden geldiğimi tedirgin bakışında, kılığında, tavrımda taşıdığımı biliyordum. Çıktığım yerin yerlisi, geldiğim yerin yabancıısı.”

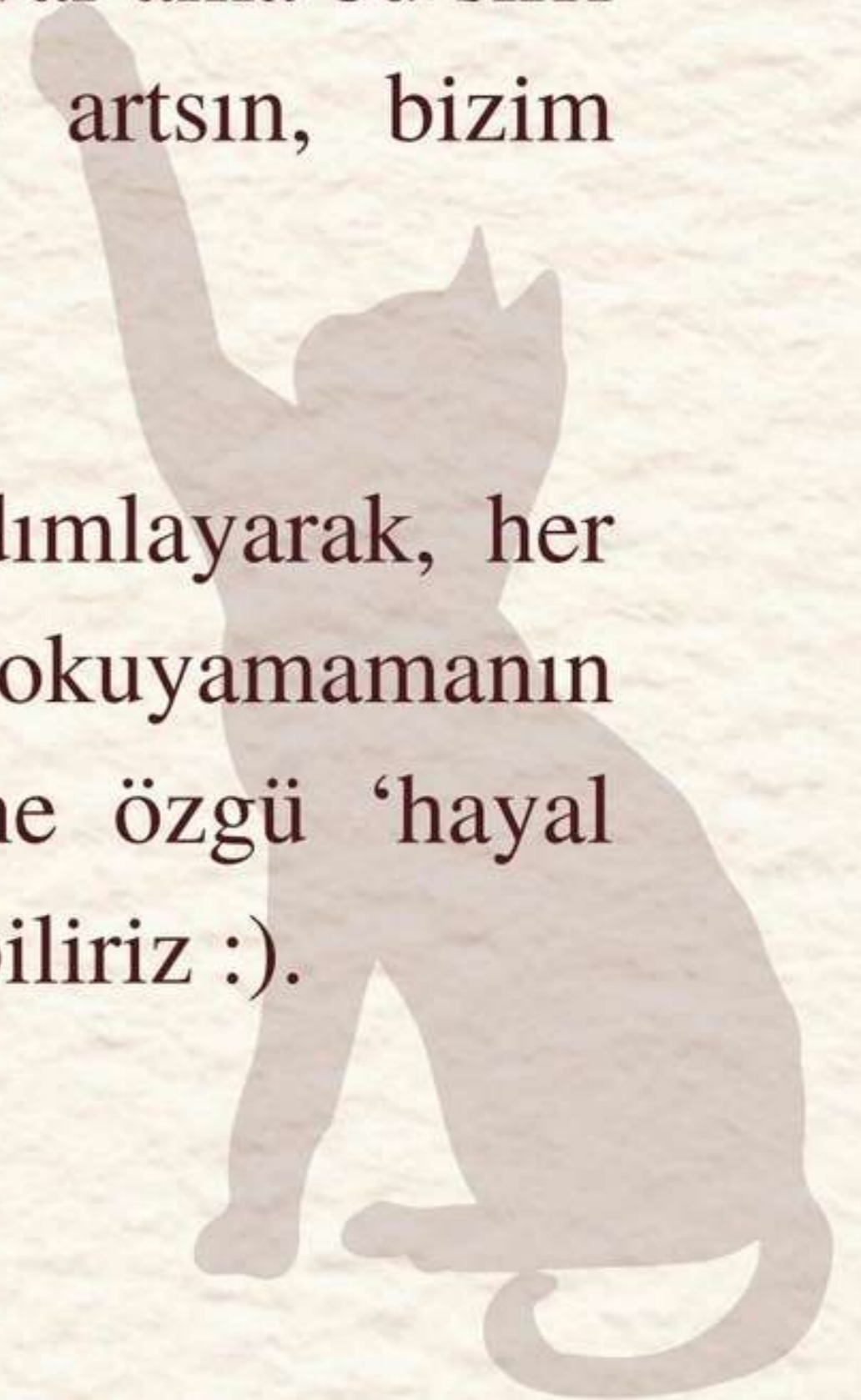
Bu tahlilimizde yepyeni, heyecan verici ve kendine özgülüğü haykıran bir eserle karşı karşıyayız. Kitabın kendisi bir yana yazarın tarih alanındaki bilgi birikimi, kelime dağarcığı ve Türkçe’ye olan hakimiyetine diyecek bir söz bulamıyoruz. Buradan hareketle geçmiş, her ne kadar geçmişte kalmış bile olsa yazı üslûbunun ve doğru tasvirlerin yazardaki kültür ile özümşenip edebiyata uyarlandığında ne denli harika bir işin ortaya çıkabileceği de aşikâr olmuş diyebiliriz.

İlk bakışta ince bir roman gibi gözüken Üsküdarlı Falanca ve Feşmekânları, görünüşüyle sizleri aldatmasın çünkü kitaptaki dipnotları toplasak yazar bir roman da buradan çıkarırdı belki de. Kaldı ki tarihten öyle şahsiyetler ve öyle olaylar örnek verilmiş ki üç beş sayfa görünen bölümlerde bile uzun bir seyahate çıkıyor hissine kapılıyorsunuz.

Bilhassa bu yolculukların üzerinizde bıraktığı his şahane; sanki ayaklarınız yere basar gibi değil de bulutların üzerinde bir sandalyeden izliyor gibi hissediyorsunuz olanı biteni. Üsküdar'ın camilerine, mezarlıklarına, duvar diplerine, köşklarine, kahvehanelerine, dergâhlarına ve saraylarına konuk olduğunuz ama bir yandan da o sandalyeden Zeus'a, Fatih'e, Evliya Çelebi'ye el salladığınız bir rüya âlemi, bir tarih sahnesi burası.

Ali Sürmelioğlu, yalnızca tarihî ve mimarî birikimiyle değil zamanında Türk Televizyon ekranlarına izleyicisini kitleyen şahsiyet ve figürleri kullanarak da zaman ve mekânı harmanlayıp eserin mizah seviyesine renk katıyor. Kendi ifadesiyle, zamanın lineer olmadığını farkında ve belki de başın sonda, sonun da başta olduğunu bize anlatmanın yolunu bu kurmaca ile yansıtmayı düşündü. Ya bu kitap sadece düşüncede kalsa idi? Hafazanallah! Bu romanda daha söylenmesi gereken çok söz, övülmesi gereken çok yön, anılması gereken çok yön var ama bu sırrı değiş tokuş etmeyi isteriz; kitaba talep artsın, bizim eksiklerimizi nice okurlar tamamlasın deriz.

Biz ekip olarak kitapta geçen rotaları adımlayarak, her falancanın yerine kendimizi koyarak okuyamamanın eksikliğini hissettik; ancak kitabın kendine özgü 'hayal seyahatnamesi' türüne de sadık kaldık diyebiliriz :).

Okuyuculara tavsiyemiz, kitabı hayal âleminde gezerek bitirdikten sonra bir de fiilen gezerek falanca ve feşmekânları hissetmeniz. Zîra bir defa okumak bize yeterli gelmedi.

Bir gün Topçu Falanca, başka bir gün Bahçevan Falanca, hiç değişmeyecek olan Filanca'nın oğlu Falanca ve esas oğlan Üsküdarlı Falanca... Hanginizden tezahür etti bu söz Allah-u âlem ancak hakkınız var;

”Kelimenin resmettiğini okudum ben yalnızca mısralarda...”

Ali Sürmelioglu'nun kalemini ve belki yeni bir tür olarak edebiyat dünyasında yerini alacak 'hayal seyahatnamesi'ni biz çok sevdik; kim bilir, belki bir gün devamını da okuyabiliriz...

kitaptan alıntılar*

“Bir rüyanın algoritmasına muhtacım; zaman içindeki zamansızlığına, prizmasından damıtılan renklerine, alt ve üst frekanslarıyla seslerine muhtacım. Yazmak ve anlatmak için.

Anlattığım benim rüyam ya, anladığın senin tabirin!” (s.8)

“Yürüsem ilerleyemiyordum, dursam yalnız duruyordum. Öteye bakmak neymiş, beri dönsem ne değişen var!” (s.71)

“İnsanın adımı küçüldükçe mesafe uzar, yorgunluğu artar, ruhu daralır. Ruhu daralan insan düşünmeye başlar. Ah o kafanın içi gayya kuyusu. İp uzatırsın yetişmez, taş atarsın ses vermez, bakana suret belirmez, dibini boylasan boyun yetmez.” (s.38)

“Hani an gelir, hissedersin, bir şeyler olacağını. Belki vuku bulmuş, belki bulacak. Olmuş olan da olmuştur, olacak olan da, amenna. Ben sebepler âleminden sesleniyorum. Vesilelerle bağlanmış zihnimin esiriyim.” (s.31)

“İnsan bu; yükselirken küçük gördüklerinin, düşerken onu heyecanla seyrettiğini görünce kırılır.” (s.77)

sonbaharın dalından düşen

son yaprağı üzerine

Çokluk dünyasında, renkler ve farklılıklar âlemindeyiz fakat tüm renklerin birleştiği bir nokta var. Hani ışığın prizmaya değip kırılmadan önceki tek hâli gibi. Gökkuşağının renklerine ayrılmadan önceki tek rengi... Çokluktan geçip merkeze gittiğimizde varılması o tek nokta. O tek nokta dayanak noktası, başımızı döndüren renkler ve cümbüşler âleminin esas noktası.

Teki fark edişimizle başlıyor her şey, teke dayandığımızda çokluk korku vermiyor. Çokluğun varlığı teki yakalamak için. Çokluktan sıyrılışımız teke varmak için. Tekin hatrına çokluğa katlanıyoruz. Farklılıkları, mevsimleri ve renkleri de kabullenişimiz böyle başlıyor. Sarıyı turuncunun içinde de sevmeye başlıyoruz, yeşilin içinde de. Sarıyı çekip çıkartmaya çalışmıyoruz mesela. Sonbaharın ağaçların üzerine düşen sarısını da kışın dallara konan beyazlığını da artık seviyoruz. Birbirimize olan sevgimiz, birbirimizle ahengimiz de böyle başlıyor. Bir bakıyoruz ki mevsimler gibiyiz, bir bakıyoruz farklı renklerdeyiz.

Ama bir teklik üzereyiz.

Hepimizin kışı, baharı, dinmek bilmeyen yağmurları, belki de yağmura doymayan mevsimleri var.

Kimimizin rüzgârı sert ve fırtınalı, kimimizin meltemler kadar yumuşak.

Hepimiz farklı renkler, farklı dünyalarız.

Âlem içre âlem gibiyiz.

Her birimiz ayrı dünyalarımızın tekin dünyasında buluşmuş halleriyiz.

“Kimin boyası Allah’ın boyasından daha güzeldir?”
(*Bakara 138*)

Gülce Maden

Hazırlayan: Fatma Şahin

yolumuza çıkan bitkiler üzerine *

geçtiğimiz güz heyecanla başladığımız bitkisel köşede bu sayımızda pek nadide ve tahminimce pek bilinmeyen birini ağırlıyoruz: ‘inci çiçeği’

‘yol’ üzerine bunca konuşmuşken bitkisel köşede de yolumuza çıkan bitkilerden söz edelim istedim; yolumuza çıkan ve çoğu zaman yanından fark etmeden geçip gittiğimiz bitkilerden... her canlı gibi her bitkinin de karşımıza çıkmasının bir sebebi vardır muhakkak. gözlerimiz görmeye vakıf olduktan sonra belki seslerini de duyar, meramlarını anlarız.

yürüdüğümüz yollar bizden izler taşır, öyle ki her geçişimizde bıraktığımız izleri anımsarız. karşılaştığımız bitkiler de izlerimize sessizce şahitlik ederler, bize göre sessizce. ve biz de fark etmeden yanlarından hızla geçtiğimiz bitkilerin yaşam döngüsüne tekrar tekrar şahit oluruz. güzün bir yaprak dikkatimizi çeker, belki alır bir defterin arasında saklamayı arzularız. yazın açan çiçeklerden kimini koklarız, olur ya belki koparır ve çiçek açana dek umrumuzda olmayan bir yaşam döngüsüne son veririz. bitkilerse bizi yalnızca seyrederek...

Convallaria Majalis

-Inci Çiçeği-

farkına varmadığımız yol kenarı bitkilerinin aksine ‘inci çiçeği’ veya ‘mayıs çiçeği’ bir diğer adıyla da ‘vadi zambağı’ kolayca denk gelemeyeceğimiz, denk gelsek de görmeden geçemeyeceğimiz türden bir bitki.

eski bir rivayete göre Hz. İsa'nın çarmıha gerilişinin ardından Hz. Meryem'in göz yaşlarını simgeleyen inci çiçeği şekliyle sahiden göz yaşını anımsatır.

bir diğer rivayette gül ile bülbülün hikayesine konuk olur: rivayete göre ilk inci çiçeği, bahçesinde zaman zaman öten bir bülbüle aşık olur fakat utancından bülbülden saklanır. bülbülün onu fark etmeyeşine ve uzaklara, gülün yanına gitmesine karşın üzüntüsünden çiçek açmamaya başlar. mayıs ayıyla birlikte geri dönen bülbülü görünce sevincinden tekrar çiçek açmaya başlar...

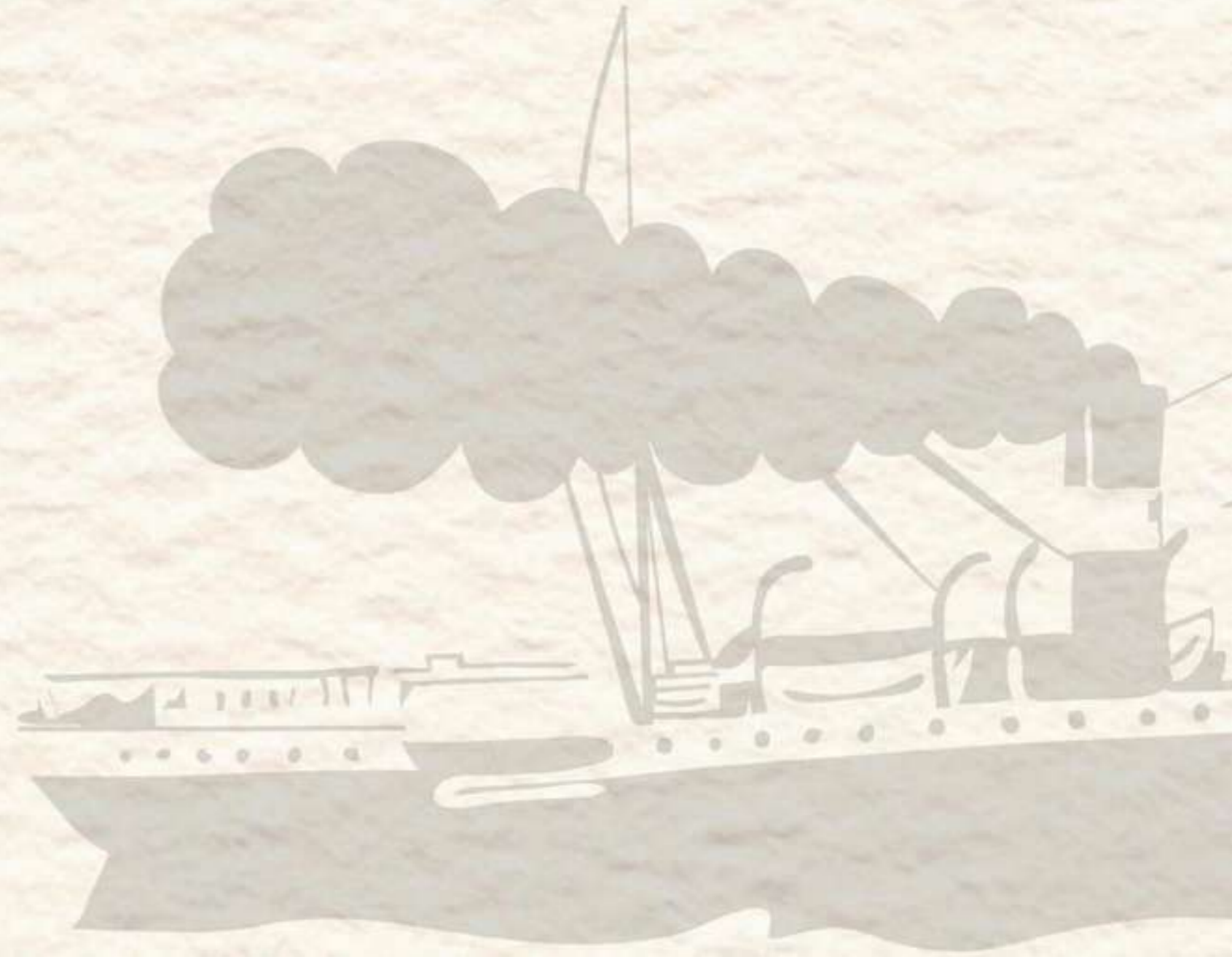
şifalı olduğu gibi zehirli de bir bitki olan inci çiçeği, sevgi göstergesi olarak görülmüş ve Fransa'da her yıl mayıs ayında hediye edilirmiş. tomurcuk görüntüsünden bana içinde yaşayan minik insanlarla dolu bir bitki apartmanı izlenimi verir, kim bilir belki de öyledir...

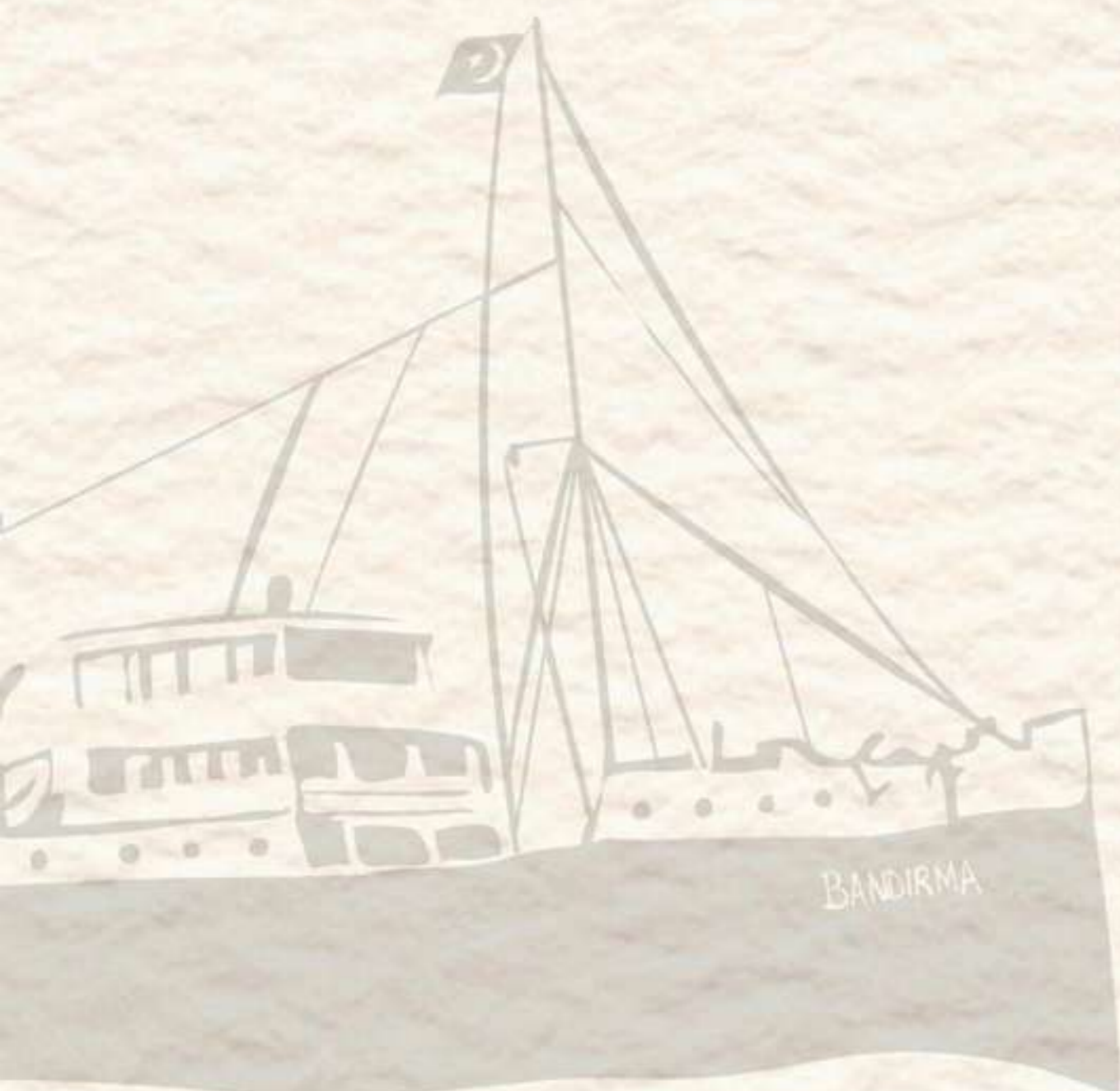
içimden bir vapur kalkıyor bayım

İçimden bir vapur kalkıyor bayım
Güvertesi puslu, fikirlerin demirlerce dövülüp kızgın
denizlere atıldığı bir vapur bu
Akşamında bir yolcu biniyor kamarasına
Susarak geçiyor damarlarımdan
O susuyor, akıl konuşuyor
O susuyor bir buz dağına vuruyor dümenim
Güneşi batırıyoruz böylece
Ve fikirler bayım, onlar
Denizlerin kımıldanışında coşkulu birer dalga gibi
yükseliyorlar yattıkları yerden
Ruhumu deliveren bir ağrı olup kirpi gibi gözüme
sokuluyorlar nihayetinde

İçimdeki vapuru karanlığa sürükleyen bir kavgadır oysa bu
Kanımdaki sessiz haykırışı yoklar gece yarısı
Az sonra bir kelimenin gövdesi çarparak geçiyor
omuzlarıma
İpek işlemeli mendillerin hasret durağında bekleyişi gibi
oturuyor hafızama bu kıvrak dokunuş
Ürperiyor gövdem
Bağnazlıkla yoğrulmuş suları aşır başka kıtaların akıllarına
demir atıyoruz yine de
Yeni bir yükümüz var artık bu limanda
Başlarında soru işaretlerinden şapkalar taşıyan insanlar var
Bir şüphe dağı var içimizde, buz dağlarını aşalı çok oldu
bayım

Sena Nur Yiğitoğlu

Kalbime döneceğim ama hangi yolla?

Bir ışıltı, pırıltı ve lezzete kanmakla başladı benim de hikayem; böyle geldim öylece düştüm dünyanın ortasına. Dünyanın ortası neresidir, başı sonu belli midir diye soranlara Nasreddin Hoca üslubuyla durduğum yeri gösterip ‘inanmazsan gel de ölç, hesapla’ der, böyle sıyrılıp kurtulurdum. Nereden başladığımı, nasıl bitireceğimi bilmeden yürüdüğüm yollar birbirine dolanırdı. Yol yürümekle biter miydi, hangi yol yürünerek bitmişti? Hem başladığım bitireceğim miydi, zaten bittiğim için başlamamış mıydım? Yolun sonunda kelebek olmak vardı eğer ki tırtıl olsaydım. O zaman aydınlığa ulaşır kanatlanıp uçardım. Kozamda durmak bana eziyet değil hayat verirdi. Tırtılın yolu kozasıydı da benim yolum neredeydi? Dünyada yaratılanlar adedince yol vardır, derlerdi. Böyle demeseler de herkesin kendi yolu kendine der, yola koyulup giderlerdi; ben de öylece bakakalırdım. Yol sahibini görünce ona açılır, sahibi yürüdükçe ardından kapanır; ben de kapıda kalakalırdım.

Hangi kapının zilini çalmalı, kapıların ardında kimin buyur etmesini beklemeli bilmezdim. Ben kendimi unutmuştum, belki de tırtılım sanmıştım; karanlığa göz yummuştum. Kendimi hatırlamam için O'nu hatırlamam gerekiyordu, O'nu unuttuğum içindi bütün bu olanlar.

Karanlık ve kozalar...

Benim O'nu hatırlamam kendimi hatırlamamdan farksızdı. Ben O'nu bilsem, O zaten benden iyi bilirdi beni. Bize bizden daha yakın biri vardı. O bize bu kadar yakınken biz nasıl uzak kalmıştık, O'nu unutmuştuk. Uzak kalan bendim, kalbime kozasını ören de bendim. Ama ben tırtıl değildim.

Kalbime dönüşümün yollarını kendim kapatmıştım fakat bana koşarak gelmek isteyen birine ben yürüyerek gitmeyi yeğleyemezdim. İnsandım, nereye gitsem gidemediğim yerdeydim, nerede olsam orada eksiktim. O'na sırtımı dönersem kendimi de kaybederdim. Kendimi bilmem için O'nu bilmem şarttı, yolumu bulmam için kalbimin anahtarını aramalıydim.

“Allah’ı unutan, bu yüzden Allah’ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın.”

(Haşr-19)

Gülce Maden

*Özgürlüğün gerçek ruhu, yolculuk
etmekte ve sürekli olarak yeni ufuklar
peşinde koşmaktır. İnsan ancak yolda
olduğunda gerçekten özgürdür.*

CHRISTOPHER MCCANDLESS | INTO THE WILD

kalbin yolculuğu

Rüyanın içindeyim sanki, gözlerim dalmış en uzaklara. Bir zamanlar kalbim boşluğun içindeyken, bu vakit pamukların üzerinde. Gönlüm, nefes aldığımı fark ettiğim o an uzun bir yolculuğa çıktı. Kuşlar her kanatlarını çırptığında gözlerim başka bir seyre daldı çünkü her nefes bana ayrı bir yaşam kattı. Yaşamaktır dedim bir ağacın köklerini toprağa salışına, bilemedim yalnızlık ne bana baki kalır ne de ona. Öyle ki bir gönül başka bir gönüle değince yaşam bize yaşamak oluyormuş.

Sonbaharda dökülen sararmış yapraklar misali sanki tekrardan var olmayacak gibi, her dökülen hüzünde bir tebessüm anlatacak beni. Bir kuşun kanadında açılan yaranın acısıyım ben, her çırpınmada kanların süzüldüğü yara, bir gün tekrardan uçabilecek o kuşun kanadı. Kalbimi buğz ettiğimde seslenen o nidalarda kaybolur ruhum. Çok yol bitti bende derdim, bitmiyor. Yollar sadece adım attığımız o taşlıklar değilmiş, bir gülün batan dikenini de bize yolmuş. Bakmakla görmek arasındaki o ince çizgidir bunu hissetmek, acısına da güzelliğine de katlanmak demektir. Kar taneleri gökyüzünden düştüğü vakit sırlar mihnete uğrardı o yolculukta. Dağlar bulutların arasında gizlendiğinde dünya bize tablo olurdu.

Gözler bulanıklaşır gördüğünü yalanlar, kulaklar sağırlaşır duyduğunu yok sayar fakat kalp hiçbir zaman yanılmaz. Dönüp duran bu kervanda yollar hâlâ sana darılmadıysa bil ki gittiğin yolda yarınların vardır; silmek istediğimiz bir geçmiş, acılarla dolu tozlanmış bir rafa benziyorsa. Toparlamak istediğimiz cam kırıkları da, eski güzelliğini kaybeden bir aynaya benzer. Hayat ise bu yolculukta, hatalara yeni bir şans ve geçmişe beyaz bir örtü ister.

Buket Doğan

Bekleme Durağı

Öznesinde insanın bulunmadığı pek az tümce vardır zîra insanın öznesi olmadığı yerde onu ilgilendiren bir şey de yoktur. İnsan aynı zamanda kendi yaşamının da merkezindedir. Bu, merkezde olma meselesi hassastır; merkezden kasıt insanın, kendi yaşamında karar verme ve eyleme geçme işlevlerinin mekanizması olması hasebiyledir. Yani insan ne zaman hayrına veyahut şerrine bir karar verecek ve kararının gereğini yerine getirecek olsa cümlenin eylemindeki etken kişi rolündedir. Buradan hareketle diyebiliriz ki verdiğimiz kararlar ve yaptığımız seçimler yolumuzun şekillenmesi konusunda bize ışık tutarlar ancak bazen öyle bir hâl vâki olur ki en kötü kararlardan birini verir ve istikâmetimizden saptığımızı düşünürüz; akla hayale sığmayacak, belki benliğimizden uzaklaştıracak, belki de kimliğimizi sorgulatacak bir hududa varırız.

Kayboluruz en yalın haliyle...

İşte tam burada yol son bulur ve yeni bir başlangıç mı gerekir yoksa tam burası insanoğlunun bekleme ve akıl etme durağı mıdır?

Bizler dünyaya gelişimizle beraber aynı zamanda bir yola ve zamana doğarız. Kayboluşlarımız, duraklamalarımız, sapmalarımız hatta bazen gerisin geriye başa dönüşümüz hep yolun ve insanın hallerindedir. Bazı yol bizi sınar bazı da biz yolu sınarız ama en nihayetinde bir menzile akacağımız gerçeği hiç şaşmaz. Elbette akışın yönünü belirleyen etken bir tek aldığımız kararlar değildir; bizim ilmine sahip olmadığımız küllî bir karar da vardır. Bizler öyle yaprak misali rüzgârın dürtmesiyle savrulacak varlıklar değiliz; *rüzgâra kapılıp kapılmayacağımız bizim kudretimizdedir fakat rüzgârın varlığına da engel olamayız.*

Bize bahşedilen yaşam nimeti içerisinde irade ile mukabiliz; yol bizim, yolcu biziz bu dünya kervanında ancak öyle her yolu sahiplenip her yolun yolcusu olamayız. Çünkü insan için her yol yürünebilir değildir, olmamalıdır da. Bazı yollar var ki insanın ruhuna sahip olabilmek maksadıyla nefsinin üzerine oyunlar kurar. Sana hayatı bir gül bahçesi gibi gösterir; oysa gülün dikenlerini kendi bünyesine gizlemiştir. Bu, yolun marifetinden gelir; insanın ilk bakışta güzele meyleden bir tarafı olduğunu bilir, yolcusunu zahirî emelleriyle alt etmeye çalışır lakin insanın da ilk bakışı bir nevi zahirîdir. Yani, görünürdekinin aksine bir şeyi göremez gözler bu yüzdendir ki bu ilk bakış onun gönlünden değil gözündendir. Gözleri onu aldatır ve sonunda kişi görünenin ardındaki hakikati ıskalar.

İşte bu hakikatleri ıskalamamak için yol hâlinde olduğumuzu, başımıza gelen ve tecrübe ettiğimiz her şeyden bir pay almamız gerektiğini ve her şeyden mühimi bize öğretilmekte olunan bir hâl vazolunduğunu bilmek lazımdır.

Güle yönelmekte bir ayıp yoktur ama dikenlerine rağmen aldanmak yoldan eder insanı. Keza yoldan kastedilen yalnızca ileriye doğru adımlamak değildir. İlerleme ve gelişimi tekdüze bir hâlde düşünürsek yanılmamız kaçınılmaz olur.

Yol da zaman gibi lineer olarak tahayyül edilemeyeceğinden insanoğlunun tekâmülü için bir döngü içerisinde düzen sağlamaya çalıştığı unutulmamalıdır.

Sena Nur Yiğitoğlu

Günlük rutinin bir parçası, derin sohbetlerin vazgeçilmez eşlikçisi ve son zamanlarda kafe kültürünün temelini oluşturan kahvenin bu sayıda nereden geldiğinden, tarihinden, yolculuğundan bahsedeceğiz. Kahvenin bulunuşu da tıpkı kahvenin gizemli tadı gibi bir sırrın çözülmesiyle olmuştur. Sizi hiç bekletmeden yolculuğumuza başlayalım...

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bulutlar aralanmışken bir kuş olanca hızıyla gökleri yarıp hızlı ve çevik, bir yerlere yetişme telaşı var gibi Etiyopya semalarında yol alıyormuş. Kuş uçmuş; uçmuş ve Galla kabilesinden bir çobanın, adı da Kaldi, omzuna konuvermiş. Çoban kuşu sevmiş, beslemiş sonra da kuşu salıp işinin başına geri dönmüş. Keçileri otlatmaya, onlarla dağlarda taşlarda yol almaya devam etmiş. Akşam eve dönerken bir gariplik fark etmiş. Normalde böyle uzun bir yolculuktan bitap

düşecek keçiler, hoplaya zıplaya ahırlarına girmişler. Gece olunca Kaldi daha da bir şaşırılmış. Sanki keçiler uyumak nedir bilmez birer keçi yavrusuna dönüşmüşler. Bu kadar enerjik olmaları bu saat için hiç olağan bir şey de değilmiş. Bu olağanüstü enerjinin sebebini anlamayı zamana bırakmış ve keçileri daha dikkatli gözlemlemeye başlamış Kaldi. Ardından günler geçmiş ve ara sıra yine aynı olay vuku bulmuş. Kaldi bunun sebebini merak etmeye devam etmiş ama bir türlü çözememiş.

Sonra bir gün yine keçileri otlattığı bir zamanda Kaldi, keçilerin farklı bir meyveden zevkle yediklerini fark etmiş. Daha önce kendisinin tatmadığı bu meyveyi denemek üzere biraz toplamış ve Kaldi kahveyi böyle keşfetmiş. Sonrasında Kaldi gerçekten de bu meyvelerin dinçlik verdiğini ve uykuyu aldığını fark edince bunu uzun mu uzun dualarda ayakta kalmaya yardımcı olarak kullanmaya ve insanlara da duyurmaya başlamış. Oradan da tüm dünyanın duyacağı kahvenin ilk yayılımları başlamış.

Bu, kahvenin ortaya çıkışı ile ilgili rivayetlerden en çok anlatılanı. Tam olarak ne zaman ve ne şekilde keşfedildiği ile ilgili net bir bulgu yok. O zaman biz de bu rivayeti biraz hikayeleştirelim dedik...

Sonraları bu meyvenin çekirdeği kavrulularak dövülür, yağla karıştırılarak top haline getirilir ve insanı tüm gün ayakta tutacak ceviz büyüklüğünde kahve topları hazırlanmaya başlanmıştır.

Etiyopya'dan sonra ise kahve; Yemen'e, İran'a, Mısır'a ve Suriye civarlarına yayılır. Oradan da Anadolu'ya, Osmanlı'ya ve ardından da Avrupa'ya yayılır. Merve ve ben uzun uğraşlar sonucunda :) sizin için bir harita hazırladık, görsel olarak yayılımını harita üzerinden görebilirsiniz.

Kahve Osmanlı'ya, döneme yakın üç farklı tarihçinin de hemfikir oldukları üzere 1550'lerde gelmiştir. Öncesinde uzun bir süre Arap yarımadasında yaygın olan kahve ve kahvehaneler, oldukça hızlı şekilde Osmanlı halkı tarafından da kabul görmüştür. Kahvehaneler Osmanlı'da her türden insanın vakit geçirdiği, meclis hissiyatı aldığı; irfan ehlinin birbirlerini görüp sohbet ettiği, fakir fukaranın evsiz barksız kimselerin sıcak bir yuvası; dedikodudan kumara günahların da işlenmeye başladığı mekanlar olmuştur. Bu kahvehanelere Hak ehli kimseler de yalnız kahvelerini içip gitmek için uğrarlardı. Bunun sebebi ise içilen kahvenin salihlerin içtikleri kahvelerden olduğu düşüncesidir. Velhasıl aslında şimdiki gibi her türden insanın kendi amacı her ne ise o amaç üzere; biraz rahatlamak, sohbet etmek, yahut işini gücünü halletmek

أوروپا

اناطولي

مصر

أفريقيه

فارس

için gittiği yeni dönem kahvehaneleri gibi eskiden de Osmanlı halkının sevdiği, dolup dolup taşan hatta bazen yer dahi bulunamayan kahvehaneler varmış. Ben gerçekten de kahvehane kültürümüzün damarlarımıza işlediğini düşünüyorum. Her ne amaçla gidilirse gidilsin beraber olmak bizi her zaman iyileştiriyor. Beraberce olma isteği kanımızda var ve bu isteğin yegane karşılayıcısı kahvehaneler olmuş.

Bahsedilen kötü alışkanlıkların kahvehanelerde yayılması ise dönem dönem kahvehanelerle ilgili yasaklara neden olmuştur. Hem fesat yuvası olarak hem de herhangi bir ayaklanmanın kaynağı olmasından korkulduğu için bu yasaklar bazı dönemler çok sert şekilde uygulanmış ki bu korkunun yersiz olmadığı da sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Örneğin Sultan III. Murad (1574-95) zamanında kahvehaneler kapatılır. Padişahın fermanında kahvehaneler ile meyhaneler arasında ilişki kurulmaktadır ve bu bir gerekçe olarak sunulmaktadır. Asıl ağır yasaklar ise IV. Murad döneminde olur. Bu dönemde yasaklar yaklaşık otuz yıl sürer ve idama kadar giden cezalar söz konusudur. Bu dönemde kahve aktarlarının ve kahve tüccarlarının ordu esnafı geçiş töreninde zikredilmesi de kahvenin ve kahve ticaretinin serbest olduğunun göstergesidir. Ama kahvehanelerin alet edildiği işlerden ötürü bu tarz yasaklar zaman zaman olagelmiştir.

Kahvenin Avrupa'ya yayılışına gelirse aslında yayılmasının geç bile kaldığını söyleyebiliriz. Kahve ilk Avrupa'ya adım attığında ciddi bir karşıt görüşle karşılaşır. Avrupalıların bakış açısıyla kahve “**şeytanın acı icadı**” olarak anılır. Bir süre bu içecekten şüphe ve korku duyarlar. 1615'te kahve Viyana'ya geldiğinde yerel din adamları bu garip kahverengi içeceği yine kınarlar. Bu mevzu o kadar büyür ki Papa VIII. Clement'den bu olayı çözmesi istenir. Papa da karar vermeden bu içeceği bir denemek ister ve içeceği oldukça hoş bularak herkes tarafından içilebileceğine karar verir.

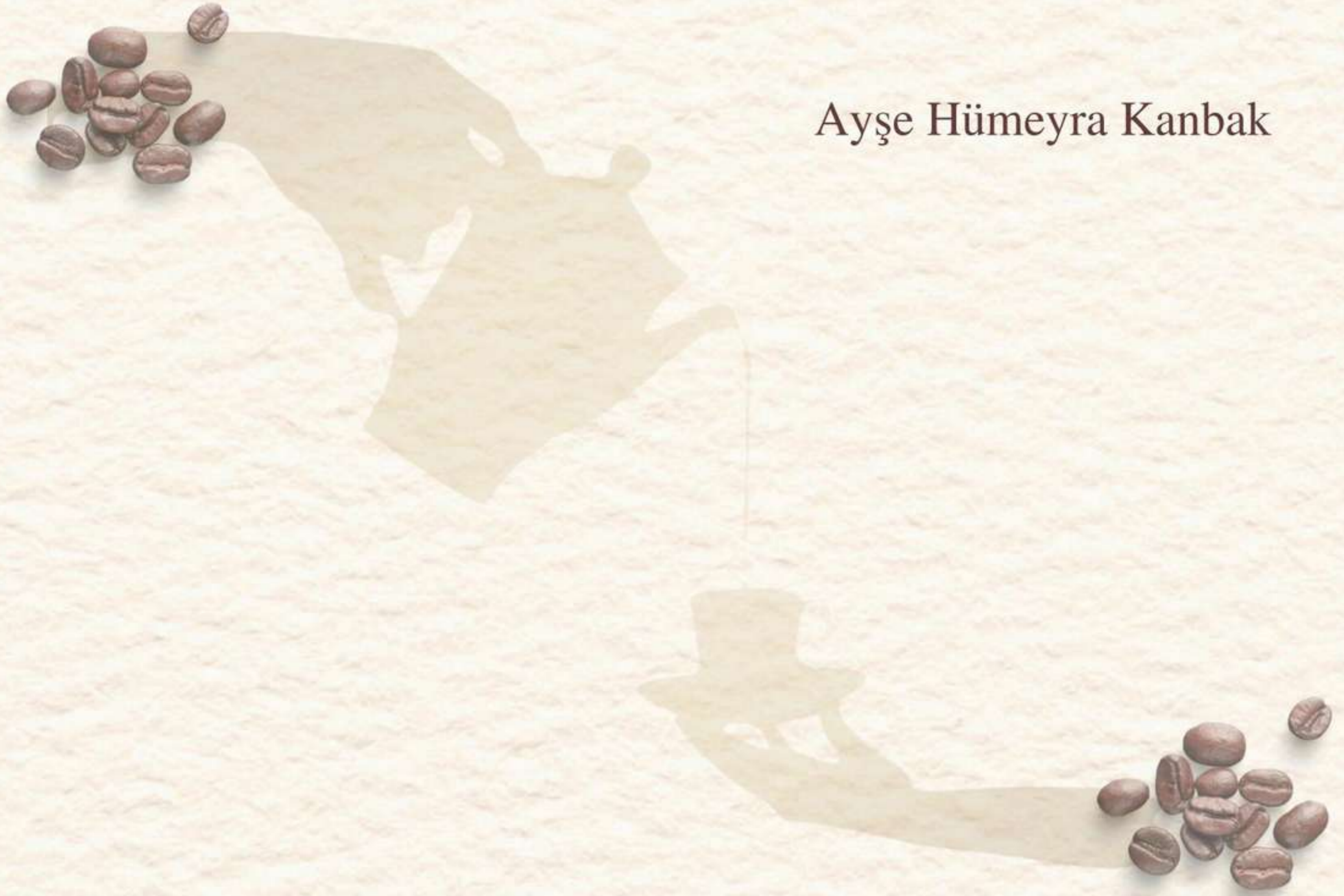
Bu tarz karşıtlıkların yanı sıra İngiltere, Avusturya, Fransa, Almanya ve Hollanda'da kahvehaneler hızla yayılmıştır. 17. Yüzyıla gelindiğinde Londra'da 300'den fazla kahvehane olduğu söyleniyor.

Günümüz kahve zincirlerinin ve kafelerinin temellerini atan bazı gelişmelerden de bahsederek bu sayıdaki kahve köşemizin sonuna gelelim. 1871 yılında günümüzde de olduğu gibi kahveyi kavurup öğütmeye ve bu şekilde satmaya ilk kez Kurukahveci Mehmet Efendi başlar. Yine 19. Yüzyılın sonlarına doğru günümüzün vazgeçilmez içeceklerinden biri olan espressonun makinesi icat edilmiştir. Bu makineyi Angelo Moriondo, İtalya-Turin'de icat etmiş ve 1884 yılında patentini almıştır. İlk ticari espresso makinesi ise 1901'de İtalyan Luigi Bezzera tarafından icat edilir.

Bu sayıda kahvenin, özellikle de içecek olarak kahvenin, tarihinden bahsettik. O kadar geniş bir konu ki kısaltıp önemli gördüklerimizi sizlere aktarmak için elimizden geleni yaptık. Bir hatamız olduysa affola.

İki şekerli bir sade hadi bize müsaade diyelim, bir sonraki sayıda görüşmek dileğiyle...

Köpüğünüz bol olsun efendim :).

Ayşe Hümeyra Kanbak

 @wellbalancedcoffee

Yazıda Yararlanılan Kaynaklar:

- Bir Taşım Keyif- Türk Kahvesinin 500 Yıllık Öyküsü (Türk Kahvesi Kültürü ve Araştırmaları Derneği, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı)
- URL: <https://www.ncausa.org/About-Coffee/History-of-Coffee>

berhavâ | şarkı

yol'da dinlenecek şarkılar

Yolların en vazgeçilmezlerinden biri de şüphesiz şarkılardır. Biz de sizler için ekipçe bir playlist oluşturduk. Keyifli dinlemeler...

erzeroumi shoror | arax

kırlangıçlar gibi | can kazaz

zeytuni zar | arto tunçboyacıyan

adımız miskindir bizim | mfö

ah benim hayatım | adamlar

“yol, yola çıktıktan sonra belirir.”

-jurnal-cilt 1, cemil meriç